

Hjalmar Branting: Vågen stiger

Talare

Hjalmar Branting
F.d. Sveriges statsminister,
nobelpristagare

Datum

1 maj 1917

Plats

Gärdet, Stockholm

Omständigheter

Mañana har vittnat om det intryck av överblick och sakkunskap Hjalmar Branting gav från talarstolen. På en grammfonoinspelning finns hans äldre domliga högre stadsstockholmska bevarad, men annars vet vi inte hur han lät. Bland det närmaste man kan komma är nedan förestämajtal från 1917 som utkom i stenografiskt referat som broschyr med titeln Vågen stiger. Också politiskt är det ett av Brantings viktigaste tal, han lät just när det demokratiska genombrottet accelererar.

Branting talar mot bakgrund av flera omskakande händelser. USA har gått in i första världskriget den 7 april, och det börjar stå klart att Tyskland inte kan segra. En månad tidigare har tsaren störtats i Ryssland. Även i Sverige fanns en revolutionär situation, genom hungerkravaller mot dyrtiden, tilltagande antimilitaristisk agitation och tillspetsningen av rösträttskampen. En motreaktion var bildande av en beväpnad borgarkår i Stockholm. I slutet av februari tvingas den konservativa regeringen Hammarskjöld avgå sedan den misslyckats med livsmedelsförsojningen. Den avlöses av en mer moderat högerregering med mer utrymme för konsument- och industriintressen. Inom det socialdemokratiska partiet kom det till ett avgörande i konflikten med ungdomsförbundet och vänsteroppositionen på partikongressen i februari. Konsekvensen blev en partisplittningen, precis som i Tyskland, genom bildandet av ett socialdemokratiskt vänsterparti i mitten av maj. Separata majdemonstrationer förekom. I det ljuset kan man se meningarna till ett väldigt uppträdande och framhållandet av det långsiktiga samhällsbygget i slutet av talet.

En nutida läsare slås kanske av att talet är långt. Förestämajmötena före de elektriska högtalarna sa inte ut riktigt som idag. När demonstrationsdeltagarna kom fram till Gärdet i Stockholm vid 18-tiden på tisdagskvällen, fanns där sex talarstolar att gå till. Från en av dem talade Branting, och runt den kunde de flockas som ville höra ett ordentligt föredrag och få en ögonblicksbild av världslaget, som var underrubriken när talet gavs ut i broschyrform. Branting ger först en översikt av världslaget med den ryska revolutionen, dess återverkningar i Europa och laget i första världskriget. Sedan följer ett avsnitt med rubriken »Nya tidsströmningar inom de intellektuella« där Branting framför allt utifrån den engelska författaren H.G. Wells kommenterar idédebatten. Därefter behandlar Branting det inrikespolitiska laget – livsmedelsbristen och dyrtid, arbetslöshet, rösträtt och författningsreform. 8-timmarsdagen, det ursprungliga kravet, nämns också men bara i tillbakablicken på majdemonstrationerna. Branting avslutar med en appell om det långsiktiga samhällsbygget. Talet följer därmed dispositionen för ett folkbildande föredrag; 1900-talets första årtionden var föreläsningens gyllene tid. När socialdemokratiska agitatorer som Kata Dalström, Texas Ljungberg eller för den delen Branting var på turné, höll de minst lika ofta föreläsning som egentliga agitationstal. Också stilistiskt finns det mycket av föredragsspråk i Brantings tal. Ordvalet är mestadels sakligt och meningsbyggnaden lät akademisk. Det är inte svårt att hitta bisatser som skjutits in mellan subjekt och predikat eller participiella satsförkortningar: »trotsande på att man skulle även denna gång«, »i den gamla för döda förklarade och dock alltjämt levande Internationalens anda«. Detta språk kombineras dock med en mer högtidlig stil, särskilt i början och slutet. Redan den första meningen sammanfattar hela talet i den mörker-ljus-metafor som var så vanlig i tidig arbetarörelse. Ordvalet kan ibland bli omskrivande och abstrakt på ett sätt som kännetecknar talet i högre stil: »de händelser som upprulla sig inför våra ögon«, »bestämma över kommande öden«. Branting var väl skolad i klassicistisk talekonst, han hade tagit studenten i Beskowska skolan som var berömd för sin undervisning i muntlig framställning, och kunde tala i bilder och liknelser som anknyt till krig, skändspel eller oavder. Det gav hans tal värdighet och auktoritet. Som ett tredje stilskikt finns också spår av det muntliga framförandet inför de väldigta arbetarmassorna. Branting kan t.ex. kosta på sig, måhända improviserade, gliringar om professors- eller polishjävar för att dra ner skratt. Han vänder sig direkt till publiken med tilltal och frågor. Den stilistiska figur han stundom gör bruk av för att ge eftertryck, hopningen av företeelser, kanske också kan ses som typisk för den agiterande demonstrationstalar. Men det sakliga intrycket dominerar. Till en del kan det ha taktiska orsaker: Branting var ju delvis ute efter att kyla ner alltför revolutionära sinnen. En troligen viktigare förklaring är dock att detta var Brantings »naturliga« retoriska tonläge. En gång i tiden hade han blivit socialdemokratin ledare mycket på grund av sin förmåga att reda ut stora sammanhang, logiskt överblicka utvecklingen och formulera klara resolutioner och handlingslinjer. Hans ställning vilade inte på att han eldade massorna utan på att han ledde dem, gjorde klart för dem hur de hade fakta och förnuft på sin sida och hur de skulle handla för att nå sina långsiktiga mål. Det är den positionen han befäster 1 maj 1917.

Partivänner! Medborgare! Efter mörka förtvivalade tider kan man äntligen denna första maj 1917 se den första gryningen av en rättfärdig fred vid horisonten. Visserligen kunde den objektiva granskning av ställningen, som försöktes av den lilla neutrala socialistiska konferensen i Haag sommaren 1916, konstatera, att ”angreppet hade misslyckats”, att den fruktansvärda imperialistiska anstormen från Centraleuropa var tillbakaslagen i de stora avgörande striderna vid Marne och Verdun, och att samtidigt det ständiga tysta trycket från den makt, som behärskar haven, på längden måste göra sig gällande med krossande kraft. Men i alla fall, ännu stod då ställningen relativt osäker, och alltjämt fanns mitt uti demokratiernas förbund till försvar mot angrepp en mörk punkt, som stod i motsägelse till det program, varmed deras statsmän eljest förde sina folk till enig samverkan. Det var den ryska absolutismen, det ryska folkförtryckande tsardömet, vilket passade som knytnäven i ögat till detta förbund av fria folk, men som ändå fanns på den sidan och bragte förvirring i så många sinnen, förvirring i omdömena icke minst här uppe i Norden, där vi nära kände den isande andedräkten från tsarväldet i öster. Men så brakade det hela samman en dag! Den måste komma, denna revolutionära resning, det väntade alla som något kände förhållandena i Ryssland. Men att den skulle komma redan under kriget, det vågade ingen utifrån med någon visshet förutsäga. Den kunde heller icke komma då, förrän detta tsarvälde hade lyckats att fullständigt svetsa samman mot sig hela det ryska samhället, alla dess olika klasser, arbetare, bönder, små tjänstemän, mellanklasser av alla slag, de ledande industriella klasserna, den ledande intelligensen – allesammans sammanförda oberoende av sina skiftande politiska ideal, oberoende av om de räknades till en avancerad vänster eller till centern eller till och med till högern. Allesammans tvungos de ihop genom det rent ohållbara i det system, som hade sin spets i tsardömet: en rovgirig byråkrati, skild från själva samhället, en parasit på samhällskroppen i stället för en stomme i densamma, och ovanpå det hela ett föraktat och föraktligt hov, som icke kunde annat än uppväcka leda och äckel hos en och var, som något visste om denna spets på ett stort samhälles hela byggnad. När då till på köpet utöver allt annat som ständigt och dagligen vederfors dem, vilka ledo under allt detta missstyre och vanstyre, ytterligare kommo de sig hopande bevisen om att man var i färd på det hållet att förråda landet åt den fiende, mot vilken man officiellt sökte försvara detsamma och som redan hade trängt ganska långt in över gränserna – när ställningen blev sådan, ja, så var det ohållbart, då vågades försöket. Och när man då från regeringens sida provocerade, trotsande på att man skulle även denna gång, 1917 liksom 1905, kunna dränka i blod den ryska frihetsrörelsen, då misslyckades detta försök, då blev det i stället

provokatorerna själva, som det gick ut över. Då blev detta oerhörda rike på några få dagar rensat från den gamla ordningens män. Då gjorde arbetarna och soldaterna i Petrograd sida vid sida den befriande gärningen, gävo stöten åt hela det murkna systemet, som brast under deras hammarslag – och på samma gång fanns duman, folkrepresentationen, låt vara på snävt kringskuren bas, duman, vars ledande män trädde samman och gävo det viktiga stödet åt den nya ordningen att kunna garantera alla samhällsklassers uppslutning omkring en provisorisk regering i stället för den som hade sjunkit i smuts och i blod.

När dessa ting inträffade, då hände något ute i världen, större än något annat, som har hänt ända sedan för snart 130 år sedan den första franska stora revolutionens åskor började rulla fram över Europa. Då gick ljuset upp omsider även i öster, och despotismens fastaste fäste, som hade kostat så många förtvivlade, så många hjältemodiga ansträngningar, det sjönk, det föll samman och dess fall var stort.

Världen höll andan för att se skådespelet därborta. Med oro frågade man sig: Kan det vara möjligt, att det är annat och mera än en tillfällig krampryckning, och att det verkligen är sanning att denna mara, som ridit icke blott Ryssland utan Europa, nu har tagits ifrån oss? Ja, det spåddes mycket ont i de dagarna över den ryska revolutionen. Hela den skara människor, vilka begått den vanvettiga tankeorimligheten att vänta något gott för frihetens sak av preussiska bajoneters framryckning, hela den skaran kände sig plötsligt alldeles slungad ur sina gängor, den ville icke erkänna friheten, när den kom på den naturliga, på det riktiga sättet genom det ryska folket självt! Den inbillade sig själv och andra, att hela det väldiga dramat därborta i öster egentligen bara var ett verk av engelska intriger, och snart skulle det visa sig, att det hela föll ihop som ett korthus och upplöstes i anarki. Och såsom ordern gavs ut från Berlinpressens censurmyndigheter, så lyssnade man villigt på kända håll också här i Stockholm och sökte här sprida densamma parollen.

Men det var annorlunda! Det var ett samhälle, som sprängde sina fjättrar, ett samhälle, som hade väntat, som hade taligt sökt att göra det mesta möjliga utan att röra alltför hårdhänt alla förutvarande förhållanden, ett samhälle som förstod svårigheterna att mitt under ett krig göra en revolution, en fullständig statsvälvning – men på samma gång ett samhälle, som förstod, att när tärningen en gång var kastad, så gällde det att gå framåt och icke se sig tillbaka. Det var en ny demokrati, som tog sin plats i världen vid sidan av och i vissa stycken

fördomsfritt framom de äldre demokratierna. Det var världskrigets första frukt för framtiden, som här trädde fram inför allas ögon. Ett så genomgående upplöst och förruttnat system som det ryska tsarväldets hade icke tålt påfrestningen från världskrigets alla ansträngningar, och dess fall varslade om att nu begynner i alla fall det gamla ordet att bliva sanning på en viktig huvudpunkt, att ”världshistorien är världsdomen.”

Vad förnam man nu från det nya Ryssland? Man förnam, att genast som den nya ordningen en smula konsoliderats, så var man angelägen om att göra en revision av de förut tillkännagivna krigsmålen – eller fredsmålen, hur man vill kalla det – ren revision av programmet för jättekampen i den gamla, för död förklarade och dock alltjämt levande Internationalens anda. Man fordrade av dem, som inom regeringen helt företrädde revolutionens synpunkter, att det skulle bli en ny proklamation om vad det ryska folket ville, en som icke stannade vid de gamla formlerna om erövring av Konstantinopel och sådant, som lät dessa mål falla trots de nationalistiska drömmar, som därmed äro förbundna, och som i stället förde fram Internationalens lösen: en fred utan annexioner, en fred, byggd på erkännande av varje nationalitets fulla rätt, en fred, byggande också på det erkännandet, att de nationer, som hittills varit undertryckta, skola i möjligaste mån få sina medborgerliga och nationella rättigheter tillbaka, men att intet folk får tvingas emot sin vilja till att gå under ett främmande ok eller att stanna under ett ok, som det icke självt vill bära längre.

Dessa grundsatser var det, som talade ur manifestet från den nya ryska regeringen. Det togs där i och med detta ett väldigt steg fram mot den rättfärdiga, rättvisa och därför varaktiga, säkra och tryggade fred, som vi eftersträva, den enda fred, för vilken det är värt att bära några offer, en fred, som skall trygga framtiden, som skall förhindra för alltid upprepadet av det fruktansvärda skådespel vi nu snart sedan tre år tillbaka bevittna. (Bravorop).

Men den ryska revolutionen var icke blott för Ryssland självt det stora avgörande steget, som togs framåt. Det var en händelse av oerhörd, ännu i denna stund omätbar betydelse för hela världens utveckling. Det kändes överallt som om det gick en stöt genom folken. Överallt blev det som ny luft, och nya förhoppningar tändes.

Det tappra tyska ”oberoende socialdemokratiska partiet”, som vägrat att tjänstgöra som kejsarens allra trognaste socialdemokrati, våra vänner därborta

sände sin hälsning, broderligt lyckönskande genom Haase och Ledebour, till de ryska partivännerna. De förstodo betydelsen av vad som hade hänt, och de sågo däruti en ny borgen för att deras väg var den riktiga, att de måste med bestämdhet träffa ett val mellan att gå samman med sina kamrater inom Internationalen eller att gå samman fortfarande med de makter, vilka stå såsom hindren för att nå fram till en fred på rättfärdig grund, en fred som erkänner nationaliteternas rätt.

Den återverkan, som de ryska händelserna ha haft i Tyskland, låter sig ännu icke uppskattas, ty först måste de verka på hjärnorna, och det är många hinder, som måste genomträngas, konstgjorda hinder för kunskap om sanningen och verkligheten, som måste övervinnas, innan man där kan räkna på verkan av vad som hänt. Men att sanningen är på marsch är dock uppenbart, och vem vet, om icke trots de dämpande rösterna från den gamla partiledningen, som föreskrivit, att första maj i dag skall i Tyskland betraktas som en vanlig arbetsdag, vi kanske snart nog få veta att där ha arbetaremassorna känt, att denna första maj är ingen vanlig arbetsdag, den är ingen vanlig dag överhuvud – det är den första dag, under vilken ett fritt Rysslands arbetare kunna räcka handen till de arbetaremassor i Tyskland, som också vilja friheten och självständigheten och som också vilja fred och rättfärdighet på jorden. (Bravo).

Naturligtvis ha verkningarna också synts på andra sätt än blott bland arbetaremassorna i Tyskland. Det har kommit det ena anbudet från de styrande efter det andra, man ger efter det ena stycket efter det andra – under villkor notabene, att samma regering, som vid världskrigets början samlade en så oerhörd skuldbörda över sina huvuden genom alla sina åtgöranden då, får fortfarande själv bestämma takten för eftergifterna och själv sitta kvar i ledningen. Det skulle alltså ännu fortfarande vara den, som mäter ut åt det tyska folket stycke för stycke, hur mycket av demokratisk frigörelse, som man kan vilja vara med om och i nåder bevilja! Men ansvaret för krigsutbrottet, ansvaret för övervaldet mot Belgien, som sedan följde, ansvaret för hela krigföringsättet, ansvaret nu på senare tider för den vilda krigföringen emot de neutrala i strid mot all folkrätt och all civilisation – ansvaret för allt detta, det köper man icke bort i och med det, att man med demokratiska talesätt går folket till mötes ett stycke i nödens stund! Nej, folket är i rörelse – hur mycket, det skall framtiden visa. Här må icke profeteras, men det är att hoppas – och den förhoppningen ha vi rätt att uttala - att det tyska folkets breda massor skola veta att tillräckligt tydligt visa att de icke vidhålla solidariteten med de elementer, som fört det ut

på erövrarstråt, fört det ut i det fruktansvärda elände, där det nu befinner sig. (Bravo).

I Tyskland skönjas ju redan tecken. I Österrike äro tecknen ännu mycket starkare. Där ser man den österrikiska socialdemokratin gå ej så litet till vänster om den tyska majoriteten. Där ser man redan sådant, som tyder på, att det håller på att pressas fram en brytning, som kan varsla om nya tider. Man tycker sig skönja hur det i detta land kan komma att växa fram en så stark fredsstämning, att de återhållande och dämpande stämmorna från Berlin snart icke kunna följas och lydas, Man får ju se, hur utvecklingen går i den vägen. Men folkets stämma ljuder där redan med mycken styrka, och i Österrike firas i denna stund första maj som arbetareklassens dag för freden med allmän arbetsvila, som en liten början till vad som komma skall.

I det andra landet i dubbelmonarkien, Ungern, jäser det också. Där är man också betänkt på att gå tillmötes en smula med en utsträckning av valrätten. Men kravet gäller den allmänna rösträtten, och kravet gäller, att Ungerns starke man, Tisza, icke skall få fortsätta att styra och förtrycka detta land. Kravet gäller en klar ändring av den kurs, som hittills har följts, och i det kravet lär det icke komma att ges någon prutman. Att telegrafan nu vet att berätta, att den nye kejsaren sänt greve Tisza en nådig handskrivelse med försäkran om sitt orubbade och fullständiga förtroende, ack, det är så ofta, som sådana försäkringar föregå händelser, vilka sopa bort dem som vissna löv, när stormen ryter. (Bravorop).

Och borta i den fjärran västern, vad har där skett? Vi ha sett, hur Förenta staterna sökt framtvunga en humanisering av undervattenbåtskriget och till en tid lyckats därmed, men när sedan de löften som givits brötos sönder igen och när hänsynslösheten åter fick fullt triumfera, då ville den stora republiken i väster icke finna sig stillatigande i ett sådant förfaringsätt. Den nedlade sin allvarligaste protest och hotade att gå vidare, om man icke vek tillbaka. Och när man icke vek tillbaka, när rikskanslern, som enligt föregående uttalanden själv var mot detta skärpta u-båtskrig, ändå ansåg sig nu som alltid böra böja sig ödmjukt för vindarna, som blåste allra högst uppe i toppen på den stora tyska staten, och sålunda gick med på detta hänsynslösa sänkande av fartyg med människor ombord utan föregående varning, icke blott krigförande staters fartyg utan framförallt neutrala staters fartyg – vi svenskar ha ju själva att beklaga förlusten av talrika av våra svenska sjömän, som fallit offer för detta

barbari – nåväl, när man såg detta i Amerika, vad sade man sig då? Jo, att här har den stora republiken i den nya världen en plikt att handla gentemot dem, som på detta sätt kasta alla civilisationens landvinningar överrända, en plikt att handla efter just de grundsatser, som uttryckas i namnet på den förening, som heter League to enforce peace, ”Ligan för att framtvunga fred”. Till det förbund äro ett flertal av Amerikas ledande statsmän anslutna. Dess program är att samla i en rättfärdig saks tjänst en så stor kraft av skilda nationer, som äro villiga att underkasta sina mellanhavanden medling och skiljedom, att denna kraft förmår att slå ned var och en makt i världen, som dristar sig att resa sig upp emot denna rättsordning, slå ned var och en som skulle vilja, stödd på våldets makt, gå fram mot andra stater, vilka vädja till rätten.

Ja, i denna situation kom den amerikanska krigsförklaringen oundviklig som ödet, och då bekräftades därmed ytterligare, vad detta krig i själva verket är: icke blott en kamp mellan nationer med olika intressen, som kämpa om en plats i solen och sådant, nej, en kamp mellan olika världsuppfattningar, en kamp mellan demokratin å ena sidan och den ännu kvardröjande absolutismen och fåväldet å den andra sidan.

Den lilla översikt jag tillåtit mig här giva har – jag vågar hoppas därpå – visat vad som egentligen försiggår här i världen, och på samma gång se vi hur det ljusnar. De börja försvinna, dessa mörka fläckar, sådana som den ryska absolutismen var. Demokratins våg stiger, och demokratins beslutsamhet, att det skall blir över hela världen en demokratisk sakernas ordning, stiger också. Och i det arbetet är det lyckligtvis att räkna på medverkan icke blott av den väldiga militära maktutveckling, som sättes in till försvar för demokratin, utan också på medverkan, den enda riktigt slutligt avgörande medverkan, den som skall komma ifrån de folk själva, som ännu, lydande ”noggrann marsch”, gå fjättrade i absolutismens ledband.

Förändringarna som ha skett sedan förra 1 maj äro sålunda stora. Kriget har ingalunda under sin fortsättning varit utan inflytande på vad som passerat inom de skilda ländernas utveckling. Det har skett ovanliga ting, och större synas komma att förestå. Men det visar sig på samma gång också märkliga tecken på att även inom den andliga världen, även inom idéernas stridsfält ljusnar det, på samma gång som så sker i den politiska och sociala världen.

En av våra vänner i svensk litteratur, Ludvig Nordström, har nyss gjort en

sammanställning av en mängd uttalanden av framstående författare och tänkare inom de yngre generationerna, ute i Västeuropa särskilt. Han har utvecklat hur man i dessa kretsar börjat se med en ny syn på hela världsutvecklingen, hur det är nya tankar, som tränga sig fram och som ge bättre och djupare innehåll åt själva tillvaron. Han pekar på hur det där kommer uttalanden sådana som dessa: ”Ett industrialistiskt system, baserat på att mänsklighetens övervägande massa skall sträva i utslitande arbete för veckolön, är lika oförenligt med förnuft och humanitet som en gång slaveriet var”.

För oss socialister är nu detta inte någon märkvärdig eller ny sats. Det är ju våra egna tankar, som gå igen, uttryckta nästan i samma form, som vi själva ha varit vana att uttrycka dem, men nu kommande från håll, där man icke officiellt tillhör det socialdemokratiska partiet. Löneslaveriets avskaffande t.ex. är ju en formel för socialismens högsta mål i avseende på de ekonomiska problemen. För att vara överens med dessa nya författare behöva vi blott ta fram våra gamla grundsatser.

Vår bortgångne store Jaure's har gång på gång varit inne på detta, hur målet för den socialistiska arbetarrörelsen är långt större, något långt mera än att blott skapa dragligare förhållanden under bevarande av lönesystemet. Målet är att åstadkomma en samhällsordning, där lönesystemet är avskaffat, där arbetets avkastning tillkommer helheten, men andelarna i denna totalavkastning sedan kunna komma alla till godo i en långt bättre form än genom den med nödvändighet otillfredsställande och oriktiga fördelning, som själva lönesystemet i sig innebär.

Ja, må den fackliga rörelsens män även i vårt land, mitt under det att de göra sin dagliga gärning, likväl aldrig glömma kontakten med det faktum att socialismen syftar högre och längre bort än blott till att vinna höjningar i lönerna och en smula förkortad arbetstid! Må de aldrig förgäta att vi vilja en helt och hållet ny samhällsdaning, på samma gång som vi ha klart för oss, att detta icke kan vara en dags verk och icke frukten av en plötslig omvälvning, men att vi skola sträva framåt, betraktande de dagliga förbättringarna som endast steg på vägen fram mot detta höga mål. En sådan anda är det enda, som kan ge oss verklig lyftning i våra strävanden och låta oss bevara den idealitet i hela vår rörelse, som måste finnas i densamma, om den icke skall sjunka ned till enbart en krass intresserörelse ifrån arbetarnas sida, ungefär jämställd med krassa intresserörelser från vissa arbetsgivaregruppers sida. (Bravo).

Ja, det fanns också andra uttalanden citerade, alldeles klingande som det brukar göra hos oss socialister, om den ekonomiska jämlikhetens tid, som börjar bryta in, sedan den politiska jämlikheten väl är vunnen, om att man måste komma fram till ett system med rimliga priser, lagom höga priser på allting, både på arbete och varor – det är vår tanke på minimilöner, som där upprepas – vidare om hur trusterna skola ställas under statskontroll och med staten som delägare så att de kunna tjäna det helas bästa och inte som exempelvis vår bekanta sockertrust här hemma tjäna en handfull ägare av de urvattnade aktierna, till vilka vi alla få betala orimligt mycket. Ja, alla dessa tankar känna vi igen. Man formligen tycker sig se hur den socialistiska tanken tränger in bland den vakna intelligensen även bland de borgerliga lägren där borta i dessa länder, England och Frankrike och Amerika, som här är fråga om. – För all del, tro icke att jag talar om Sverge! Här ha vi andra ideal för vår ungdom. Den är borta på Skansen nu och tänker på vad som där förkunnas i motsättning mot här ute under de röda fanorna! (Bravo).

Han anför vidare den engelske författaren Wells, socialist, som han kallas ofta och med visst fog, men som ändå mer representerar en egen personlig individuell uppfattning än något visst socialistiskt system. Han har slagit an religiösa toner. Han talar om att det var en katastrof för kristendomen, när den med medeltidskyrkan släppte sin höga uppgift att verkligen inverka på massorna och inskränkte sig till att blott bli och blott vilja bli en religion för den enskilde individen. ”Min egen personliga frälsning”, det ansågs ju, när lutherdomen kom, som ett så oerhört framsteg, därför att just det individuella fördes i förgrunden. Nu är Wells benägen att se den saken ur helt motsatt synvinkel och säga: Det där har rivit sönder banden, som bundo samman kristendomen med möjligheterna att påverka samhällena i deras helhet! Kyrkorna ha ingen möjlighet nu att säga till om något ifråga om själva världens utseende.

Se bara, om man nu, som under denna ohyggliga kristid gång på gång har skett, frågat den stora katolska kyrkans överhuvud, påven i Rom, om vad han säger om ett och annat som passerar i världen, som går ut t.ex. över hans egna trogna hjordar i Belgien, så har han dragit sig besvärad undan från att ge något svar på den frågan, ty han vill icke heller störa sig med sina trogna hjordar i Tyskland! Men på det viset blir icke längre kyrkans ställning den höge, rättfärdige domarens över det hela, som den enligt det ursprungliga kristna idealet förvisso borde ha varit. Vi äro borta, långt borta från de tider, då religionens män

exempelvis under gamla testamentets dagar höllo strafftal, som ljungade över sin tids myndiga, och vädjade till folket att se till all orättfärdighet, som bedrevs upp på samhällshöjderna. Nu har prästerskapet fått andra uppgifter. Vi behöva ju icke gå utom våra egna gränser för att veta, att de reda sina bon i skuggan av makten och att de alltid äro de främsta till att vara med, där det gäller att predika för folket underkastelse under all bestående orätt och att lägga till på samma gång, att allt är utmärkt väl beställt i denna den bästa av världar. Vi minnas sedan 1914 och tidigare alla de politiska predikningarna. Vi minnas högerens användande av hela den samhällsmakt, som sålunda prostituerades, emot kristendomens egen ursprungliga anda, till att vara ett värn för de rikets övervalde och för de rikets politiska inflytande.

När jag säger detta, vet jag fullväl, att det finnes hederliga och hedrande undantag även inom det svenska prästerskapets leder. Men tyvärr äro dessa undantag så få, att de blott bekräfta regeln, som är att vi ha dem emot oss, alla dessa den nuvarande religionens tjänare, vilka i stället, som Wells för sin del menar, borde förstå sin plikt att gå i spetsen för vad han kallar en verklig religiositet, d.v.s verklig samhällssolidaritet i världen.

Wells pekar också på hur de tyska prästerna i sin trånga syn betrakta gud ungefär som sin stamgudomlighet. Här i Sverige ha vi haft erfarenhet av det också. Det finns ingen kyrklig riktning bland alla dessa livaktiga kyrkliga rörelser, vilka det talas så mycket om i vårt land, som ett ögonblick tänker på att gå emot sitt eget lands nationalistiska utveckling och träda upp för det internationella broderskapet och för den rättfärdiga fredens sak. Man får gå till oss för att finna försvarare därför, man sannerligen man bör gå till Skansen, där visst en biskop predikar nu också. Ja, mycket sant, de ha nu en viss fredslängtan, nu går det för sig att tala för fred – sedan detta ivrigt önskas även av de imperialistiska makterna i söder. Men vi veta allesammans, var vi hade dem, när det gällde att här hemma hålla tillbaka våra aktivister. Hade vi då någon hjälp av prästerna? Nej, det hade vi aldrig. (Bravo).

Den nya ordningen, som skall grundas på allas delaktighet i nationens rikedom, är motsatsen till kapitalism och till jobberi. Vad angår nationellt och internationellt finns det bara två vägar att välja på. Antingen skall staten ställa sitt eget mål och säga, att den själv är sin egen fullkomning, att det icke finns någon rätt utanför denna stat, ingen plikt, ingen förbindelse till den övriga mänskligheten. Staten är sitt eget ändamål, den är det högsta, för den leva vi alla

som äro i staten. Det är den lära, som predikats av Treitschke, som den filosofiska kvintessensen av Bismarcks järn- och blodspolitik. Det är den läran, som ligger som grundval för "1914 års idéer", om vilkas innebörd ordföranden vid denna talarestol Gottfrid Björklund nyss erinrade i sitt inledningsanförande. Det är den läran, som är vår unghögers katekes, den som driver oss fram till att dyrka och tillbedja denna stat som det högsta väsendet utan en tanke på att även staten, som blott består av oss själva, medborgare i densamma, i sin ordning har förpliktelser till den högre enhet, som är hela mänskligheten. Ävenså har den förpliktelser gentemot sina egna invånare, gentemot sitt eget folk, att vara ett redskap för dess lycka i stället för att uppträda som en Juggernautvagn, som går fram över sina medborgares – förlåt mig! – sina undersåtars liv. (Bravo).

Detta är den ena linjen.

Den andra linjen är den, som Wells har uttryckt så, att man skall fram till Civitas Dei, till guds stat. Det är det gamla talet om gudsriket som kommer igen, då mänskligheten enats i att tjäna både gud och människorna samtidigt, och detta anser han måste bli den nya religionen. Det skall, som det heter i Ludvig Nordströms rubrik, bli "nya himlar och en ny jord".

Jag tror nu icke, att vi precis äro färdiga att omedelbart följa med på vägen att kläda dessa våra tankar i en sådan religiös dräkt, ty med detta följer ofrånkomligt ett tillbakaflyttande av det klart dömande förnuftet till förman för ett mera obestämt känslotänkande. Med detta följer ett visst erkännande åt mysticismen, som vi icke ha lust att utan vidare giva. Alltid smyger vidskepelsen i spåren efter sådana mystiska strömningar, som gå fram över tiderna, och den gammaldags övertron sticker så ofantligt lätt upp huvudet bakom den vackra masken av att fästa uppmärksamheten på och ge sitt tillbörliga erkännande åt dessa andra värden, som finnas i människan utöver det klara kritiska förståndet.

Men i alla fall, om vi således icke vilja gå med på att utan vidare ta den dräkten på, utan föredraga att hålla oss till våra gamla enkla socialistiska uttryckssätt om mänsklighetens broderskap, som för oss skall bli ersättningen för den gamla religiösa tron, vilken vi släppa som oförenlig med vårt kritiska förstånd – på samma gång vi göra detta, så se vi naturligtvis icke heller bort från att det behövs en drivande kraft till det nya, som man alltför lätt tappar bort på vägen, om man bara går ut och predikar den allmänna förbrödringen, nämligen den drivande kraft, som ligger i att det är klassernas intressen och klassernas kamp, ur vilken

detta nya måste framgå. Det släppa icke vi socialdemokrater. Arbetareklassen måste själv genom att bygga upp sin egen maktställning skapa den nya värld, i vilken broderskapets rike skall kunna fullkomnas. (Bravo).

Men med dessa reservationer, som alltså egentligen mera gälla formen och uttryckssättet än saken, måste vi dock säga oss – just från utgångspunkten av vår egen materialistiska historieuppfattning, som ju ser den andliga världen som en återspeglning av förändringarna inom förhållandena varunder vi leva, inom det ekonomiska livet och samhällslivet – när vi se alla dessa företeelser i den andliga världen, i tänkandets värld, när vi höra där dessa toner klinga, som vi så väl känna igen från den socialistiska åskådningen, måste vi säga oss: Vad är det annat som sker än att vi förnimma från dessa tänkare, som stå framom sin tid, en återspeglning icke blott av den värld som är, utan också av den värld som kommer! De förnimma tecknen av vad som är i vardande. De ge detta uttryck i dessa nya formler.

Men vi socialister kunna förvisso med stolthet peka på att de formlerna äro våra, de tankarna äro våra, vi ha kämpat för dem långt innan de började att få hemortsrätt och vinna erkännande i den borgerliga tankens värld. Vad som sker nu är blott det, att klarsynta borgerliga kretsar också börja komma till insikt om att den socialistiska vägen är den som mänskligheten måste gå, att det är dit som världen går, hur mycket man än söker att hindra detta eller söker att tränga oss ut på avvägar ifrån våra klart utstakade linjer. (Bravo).

Ja, medborgare, hur är det då i vårt eget land, när vi kasta en blick på återverkningarna här av det stora, som har hänt ute i världen?

Vi se ju, hur även här vägen stiger. Denna jättedemonstration, som ännu alltjämt pågår – fanornas rad är outtömlig därborta och nu äro vi redan vid det klockslag, då vi skulle börja ställa upp oss här för återmarschen – hela denna jättedemonstration som krönet på alla de andra demonstrationerna, som ha varit på den senaste tiden, är ju ett vittnesbörd om att även här randas nya tider. Vi stå redan mitt uppe i dem.

Vi började ju dessa andra demonstrationer som protester mot det hungerstyre vi ha haft. Ni minnas kanske förbittringen, nej, raseriet hos hela högerpressen, när vår partikongress i februari varnade för att fotsätta med detta hungerstyre – ”vilken upprörande beteckning, hur orättvist”, hette det då, ”emot dessa, som

göra allt så klokt och vist för det svenska folket!” (Munterhet). Nej, låt oss falla ned i tillbedjan inför honom, som för att begagna herr Hasselrots ord nyss ”visste ändå, utan att fråga riksdagen, att vad han ville var det enda rätta”.

Ja, det var tonen då, och tack vare den konsert, som då uppstämades av mycket missljudande stämmor av alla slag, så lyckades det ju också med stöd av hela högerpartiet, också av dem, som nu efteråt ångra vad de gjorde då – men då hjälpte till! – det lyckades att stötta under det system, under vilket vi nu lida, ett system, som har bragt oss i den ställning, där vi nu äro, uti en ställning så pass svår, att man sannerligen knappast ser, hur vi skola komma undan mycket allvarsamma inskränkningar ytterligare på olika områden. Vi måste komma ihåg, att ännu alltjämt har det icke varit möjligt att åstadkomma, vad som man nu äntligen, sedan vi fingo en ny regering och herr Hammarskjöld blev ”enslingen på Uppsala slott” (Munterhet) – allvarligt börjat försöka, nämligen att nå drägliga avtal. Det är mig en glädje att intyga och bevittna, att man verkligen gör sitt bästa nu. Men det är också så dags det! Vi hade kunnat klara oss ganska väsentligt, om det hade fått göras upp så sent som i december; då hade vi haft mycket betydande förråd av vår egen inköpta spannmål över i vårt land, innan ännu det senaste pirateriet ute på haven började, då hade vi här haft möjligheter och tillgångar att få ytterligare av de råämnena, som vi ännu sakna, varpå bristen är sådan, att vi känna, att den ena industrin efter den andra med oro och bekymmer ser på redan en mycket nära framtid. Det är arbetslösheten, som gläntar på dörren, där den icke redan har trätt in. Och för det ha vi att tacka detta olycksaliga system ”för sent”, som hindrade en uppgörelse, som hade kunnat fås för nu fem månader sedan.

Javäl, nu gör man ju som sagt sitt bästa, men ännu i dag har det icke varit möjligt att kunna giva på denna punkt något tillfredsställande besked, som man så gärna hade önskat. Det tror jag förvisso kunde ha gått som en lugnande paroll ute bland alla första-maj-demonstranterna, om man kunnat säga dem, att nu ha vi dock gudskelov en liten ljusning att emotse genom att första delen av överenskommelsen är fullständigt klar. (En röst inpassar: Säg oss hur det är). Vi äro ännu inte klara. Jag hoppas, att vi skola bli det under den närmaste tiden.

Men, medborgare, jag kan icke här stanna längre vid dessa viktiga livsmedelsfrågor. Det är de, som helt naturligt ligga var och en personligen på ett alldeles särskilt sätt om hjärtat, men det vore dock att misskänna och i viss mån underkänna Sverges arbetare, om man trodde, att allt är uttömt och sagt i och

med det, att dessa demonstrationer spontant gått fram över landet, dessa demonstrationer för ett bättre ordnande av livsmedelsförhållandena. Knappheten på våra nödvändigaste livsmedel är blott en sida av någonting ännu mera. Det är blott en sida av hela det olyckliga system, varunder det svenska folket allt för länge har lidit, hela det system, som gjort, att icke svenska folket kunnat få vara herre i sitt eget hus, icke kunnat självt bestämma.

Även när vårt folks vilja fast och beslutsamt och upprepade gånger uttryckt har kommit till synes, så har den viljan ändå kraftigt sopats bort av de makter, som samla sig och ha sin spets i första kammarens majoritet. Ständigt möter motståndet från denna klass, som har byggt upp åt sig en samhällsordning på det viset, att den har i sin hand att visserligen låta folkviljan till en viss grad komma fram i de allmänna valen till andra kammaren, men sedan stoppas det obevekligt inför den fyrtiogradiga skalans mur, och man ger icke mer än vad man själv finner för gott av tillmötesgående. Och gud skall veta, att det har varit litet, ty man har ryckt på axlarna åt folkviljan, man har trott, att det svenska folket evigt skulle ge sig till tals med en sådan sakernas ordning, evigt skulle stanna uti denna trampkvarn.

Tänk efter hur det går till. Vi ha i en fråga ryckt fram så långt, att vi ha majoritet i andra kammaren – men sedan kommer man inte längre. Första kammaren slår ihjäl förslaget. Det kommer tillbaka; samma historia. Det kommer tillbaka ännu en gång; samma historia. Så kan det fortsätta, som det har hänt förut med den kommunala rösträtten i dess gamla form, genom årtionden, utan att någon ändring sker!

Nu behöva vi icke för vår del i alla fall se med sådan misstrostan på ställningen. Det är alldeles uppenbart och påtagligt, att den våg, som går fram över landet, har gjort en viss verkan redan, och det är klart, att ytterligare verkan är att motse, i samma mån som intrycket av dessa demonstrationer står kvar som en medveten och klar förnimmelse av att det svenska folket kräver med bestämdhet sin rätt. Jag har som alla veta för min del tillåtit mig i samförstånd med vår riksdagsgrupp att interpellera regeringen om vilken ställning den ämnar intaga till de händelser som upprulla sig inför våra ögon. Det framstår för oss som otänkbart, att i den tid världen nu genomlever Sveriges arbetare komma att finna sig i att till en obestämd framtid uppskjuta utplånandet av de hatade orättvisorna i den nuvarande rösträttsordningen, som med sin fyrtiogradiga kommunala röstskala, med utestängande av massor av oförvitliga fattiga

medborgare från valrätten och undanskjutande av halva nationen, kvinnorna, från all politisk valrätt, redan verkar som en murken kvarleva från en för alltid förgången tid.

Det är därför som man riktat den maningen både till landets regering och första kammarens majoritet, den allvarliga vädjan att klart och otvetydigt utfästa sig att medverka till en demokratisk författningsrevision i enlighet med folkets i de blivande valen uttryckta vilja. (Bravo). Det är på detta sätt givet uttryck åt den tanken, att allt som kan göras nu för att genast genomföra den demokratisering av vårt samhällsliv, som vi icke kunna undgå här i landet lika litet som i den övriga världen, allt detta bör regeringen sätta kraft in på att göra genast nu med detsamma. Vidare behöves det därutöver åtskilligt mera. Det behöves, att om sådant som icke nu i laga former kan genomföras omedelbart, därom skall det ges utfästelse så att man, när valen ha talat, också erkänner, att det svenska folkets röst har rätt att bli hörd utan vidare motstånd, utan vidare gagnlösa protester ifrån den första-kammar-majoritet som hittills slagit vakt omkring sina privilegier. (Bravo).

Det vore orätt, om vi icke fäste oss vid att, när denna sak framfördes till regeringen, den i vart fall icke gav det svar, som herr Hammarskjöld skulle ha givit – eller herr Trygger måhända – det omedelbara krassa, avvisande nej'et. Nej, man överväger om hur man skall lägga sitt svar. Vi vilja gärna giva vederbörande tid att överväga, förutsatt att deras överväganden leda till ett gott resultat, till ett insiktsfullt beslut, som svarar emot den välvningarnas stora tid som vi genomleva.

Vi äro ingalunda blinda för vanskligheterna i den regerings ställning, som gick in i tanke att icke tills vidare lägga sig alls ombord med några stora politiska frågor och vilken så får se en sådan överregissör som den ryska revolutionen plötsligt rulla upp alla de stora demokratiska problemen inför deras förfärade ögon! Vi äro ingalunda blinda för svårigheterna. Men vi hoppas och begära, att de måtte överväga och fatta kloka beslut, sådana beslut att folket verkligen känner, att här har det skett en kursförändring, här har det tagits ett steg av tillmötesgående – likasåväl som jag tror att folket redan märker, att det har skett en ändring i systemet beträffande livsmedelsfrågorna genom den öppenhet, varmed man nu talar om dem, och genom de försök till kontakt, som man öppnar med arbetaremassorna själva – och liksom man vill att folket skall känna, att det sker försök till ändring i den politik, som av herr Hammarskjöld fullföljdes gentemot

makterna i Väster.

Ja, det kan vara skäl att peka på åtskilligt utöver det faktum, att regeringen förstår, att denna sak icke är avfärdad med en enkel hänvisning till, att den icke är bildad för det uppdraget. Likaväl som detta måste man beakta tidens tecken till och med i Nya Dagligt Allehanda för i går. Professor Kjellén börjar där en artikelserie om "Nyorientering i Sverige". Det är visserligen att frågetecknet efter rubriken, men det frågetecknet skall snart arbetareklassen sörja för att det kommer bort. (Bravo). Man får där läsa av själve denne aktivismens överstepräst, själve denne huvudtalman för vad som kallats "1914 års idéer" att problemet blir för alla nu att "ge demokratien vad den tillhör och staten vad den tillhör". Har således demokratien fått anspråk nu, som måste tillmötesgå? Ja, det är glädjande att det äntligen till och med i professorshjärnor börjar dagas en liten smula om tidens rörelser. (Munterhet). Och vidare: "Detta (att samla nationen) är dock ett stort mål. Kunde det nås, då äro även stora offer på sin plats. Valutan är värd ett högt pris. Ur denna synpunkt rekommenderar det sig nu att underkasta de gamla politiska föreställningarna, som kanske stelnat till dogmer, en revision". Jaja, som en första början är det där inte så illa.

Det är klart, att sedan kommer professor Kjellén med allehanda satser om att det är bara den politiska friheten som de ha i Västeuropa, men den sociala friheten lär finnas i så oerhört stor grad i de stora staterna i Mellaneuropa. Nå, den saken tjänar det ingenting till att diskutera med honom. Han är på glid! Det är vackert så att börja med. (Munterhet). Vi ge honom och de andra en liten frist och önska dem bara att hastligt glida vidare. (Bravo).

Ja, vi knyta allt detta tillsammans med valen, som ni hörde, i min interpellation, just därför, att vad vi vilja, är icke blott att kanske i en tillfällig stormlöpning vinna någonting, som vi sedan inte kunna hålla. Vi vilja någonting varaktigt, vi vilja, att den vinst som skall inkasseras som en frukt av denna vårstorm här i vårt land och i hela världen, skall bliva för vårt svenska folk fullkomligt bestående. Det får icke bakom det svenska demokratiska genombrottet endast vara en stämning, som är en reflex från världshändelserna runt omkring oss. Nej, framryckningen skall konfirmeras genom ett fast beslut av det stora tysta svenska folket ute i bygderna, det som går tåligt och stilla sin väg fram och icke säger så mycket, men som börjat tänka. Det skall vara med och säga sitt ord om att hädanefter skall det svenska folket ha sådana former för sin styrelse, att det självt kan bestämma över sina kommande öden. (Bra).

Därför är det, som det är så oerhört viktigt, att dessa första maj-demonstrationer, liksom de ha börjat överallt i den ordnade uppmarschens mest sansade och värdiga tecken, också fortsättas och avslutas på samma sätt. Därför var det så ofantligt betydelsefullt, att vi kunde skapa denna 1 maj till en hedersdag för den svenska arbetareklassen därigenom, att vi fingo slagen tillbaka den första stora, riktigt farliga provokationen, som kom i och med detta olycksaliga "borgargarde", som levde för en dag och hastigt avled. (Starka bravorop).

Naturligtvis har regeringen fått uppbara smålek ifrån dem som anse, att den kapitulerat på ett ömkligt sätt. Man skrev om "mesaktighet" i ett aktivistorgan, och ett annat talade dag efter dag om "kapitulationen". Men det är även där små tecken att iakttaga. I Allehanda, som först var förgrymmad på lördagen, och då kom med denna skymfliga glosa mot civilministern att han var en mes, i den tidningen lästes nu i går de där raderna av Kjellén, som jag läste upp. T.o.m. den tidningen är något på glid. Den har i själva verket bättre förstånd än att den skulle vidhålla en sådan omöjlig ståndpunkt som att förklara, att det där borgargardet var den allra mest geniala tanke som runnit upp i en polishjärna. (Munterhet). Nej, det finns här i staden bara en tidning, som är i stånd till att bära fram den koncentrerade och ständiga enfalden in i det sista. I Aftonbladet är det man fortsätter, sedan Allehanda märkt, att det inte går. Jag kan inte annat än lyckönska regeringen, ehuru vi ju icke alls äro solidariska med den, jag kan inte annat än lyckönska regeringen till att ha fått till sin bestämda och oförsonliga fiende en så äkta osvensk och så äkta enfaldig tidning som Aftonbladet.

Men just därför att det är av vikt, att vi knyta tillsammans våra demonstrationer med vad som kommer i valen som ett uttryck för det svenska folkets vilja, så långt som den genom dessa val överhuvud har möjlighet att göra sig gällande, därför är det av så stor vikt, att vi icke heller reagera på något olämpligt sätt mot de kvarstående, redan de ganska utmanande och meningslösa åtgärder, som ni känna till att man vidtagit inom den väpnade maktens område. Vår mening är alldeles icke att låta våra värsta fiender få den glädjen, att vi skulle gå i några fällor. Vår mening är, att vi skola avsluta denna demonstration utanför vårt Folkets Hus och på Bantorget därborta lika lugnt och fredligt och värdigt, som vi hela tiden ha fört densamma. Det är av yttersta vikt, att så sker, och jag vet, att ifrån alla talarstolar komma maningar att riktas i den syftningen till

demonstranterna att göra denna 1 maj 1917 till en ny hedersdag bland de svenska arbetarnas historiska minnen, en hedersdag, då det visade sig, att den borgerliga skräcken för den stora revolutionen, som vi skulle göra just i dag (Muntherhet), den var lika enfaldig som tidigare.

De äldre ibland oss minnas kanhända, hur det var den 1 maj 1890, då vi första gången voro här ute på gärdet och demonstrerade den 1 maj för krav på 8 timmars dag och internationell solidaritet. Då trodde hela det borgerliga samhället också, att det var själva den sociala revolutionen som stod för dörren och oundgängligen skulle komma, staden skulle utlämnas till plundring och kravaller, och man var inte måttligt ängslig, när arbetareskarorna i tiotusental tågade ut. Ja, allt gick lugnt, och sedan efteråt kunde alla konstatera, att Stockholms – och f.ö. hela Sverges – arbetare hade visat den mognad och den behärskning, att de förstått att göra sin plikt efter sitt eget omdöme och alldeles icke följde några provokatoriska råd, vare sig från den ena eller andra sidan. Och så skall det förvisso bli även nu. På samma sätt som då var fallet, skall det inte bli någon användning för skjutvapen, även ifall de ha aldrig så modern konstruktion. (Bra). Vi ha bättre att göra än att låta dem komma till användning. Vi ha att fortsätta, enigt samlade på de vägar, som vi redan äro inne på, och ni ha ju redan hört, hur det gungar ibland motståndarna, hur de själva börja begripa, att det går inte längre att säga nej evigt. Det går inte att bygga dammar av is om vårarna, ehuru den här vintern sannerligen har varit mycket långvarig och isande kall, men även den skall dock ta ett slut.

Jag läste i Stockholms Dagblad i morse, att vi här på Ladugårdsgärdet ha ingen annan uppgift i motsats till herrarne på Skansen, än att ”riva ned”. Ja, det är en mycket dålig debut av den nye redaktören, som han i sin oskuld gör genom denna förklaring. Ty herre gud, vad den är gammal, den där satsen, att socialdemokratin vill bara riva ned. Redan så tidigt som i Strindbergs dikt ”Esplanadsystemet”, som skrevs 1882, nu för 35 år sedan, är den där historien bemött. Där låter han en Östermalmsborgare klaga, hur det rives där med spett och hacka mot gamla kakor, där esplanaden skall gå fram, och han utbrister: – Ha! Tidens sed att riva hus! Men bygga upp? – Det är förskräckligt! och svaret blir, som ni nog komma ihåg: – Här rivs för att få luft och ljus. Är kanske inte det tillräckligt?

Detsamma svaret borde verkligen vederbörande inom högerpressen få, om de komma igen med den sortens enfaldiga anmärkningar emot socialdemokratin.

Men vi kunna därjämte ge dem ett tilläggsvar med hänvisning till en mansalders just positivt uppbyggande arbete. Vi kunna svara dem, att vad som röjs undan här och rivs ned, det är sådant som är fallfärdigt, som är murket, som hindrar det nya, som skall komma.

Vi skola ta hjälp av den stigande vågen, vi skola i alla våra göranden och låtanden söka sätta in vårt yttersta för att den vågen må kunna föra oss så långt framåt som möjligt i förutsättningarna till detta framtidsarbete. Men därjämte veta vi, att vi allesammans måste enas för att kunna taga itu med det stora, jättestora uppbyggande arbetet på hela samhällslivets område, en byggnad där det skall bli plats icke blott för den lilla minoritet, som hittills har fått bo i de bekväma områdena och ha det rymligt och utmärkt på alla sätt, utan där det måste byggas så, att det blir gott utrymme och hälsosamma bostäder och goda arbetstillfällen och lönande arbete och det hela väl ordnat för den stora överväldigande massan, som hittills inte just fått känna, att samhället haft några goda bostäder åt densamma. För dem är det vi bygga, för dem är det vi skola göra våra insatser sedan, hela den stora och långa arbetsdag, som kommer efter att vi röjt undan bråten med den fyrtiogradiga skalan och med rösträttslöshet för kvinnor och män. För dem är det som vi skola nedlägga vårt arbete i enlighet med socialismens hela positiva, uppbyggande program.

Ett leve, medborgare, för det arbete, som skall följa efter att vi först gjort röjningsarbetet med gemensamma krafter! Ett leve för det uppbyggande arbetet, som skall skänka luft och hälsa och frihet och ljus åt de många nu betryckta, åt de många som nu hållas tillbaka av orättfärdiga samhällsförhållanden! Det arbetet leve!

Källa

<div>Social-Demokraten 1917-05-02, s. 1. – Även tryckt som broschyr: "Vaågen stiger". En ögonblicksbild av vaårdslååget av Hjalmar Branting. Stenografiskt referat av föåredrag vid demonstrationen påå Ladugaårdsgaårdet den 1 maj 1917. Stockholm 1917. Tryckt i Hjalmar Branting, Tal och skrifter, 4, s. 217-246, och i Kurt Johannesson, Olle Josephson, Erik Ååard, Svenska tal fraån Torgny lagman till Ingmar Bergman. Stockholm 1992. S. 199-213 [ungefaåå 1/3 av talet har utelaååmnats].

Vår omständighetsbeskrivning är en omarbetad version av beskrivningen av talet i Martin Grass, Hjalmar Brantings majtal 1890-1924, Arbetarroåårelsens arkiv och bibliotek, och Kurt Johannesson, Olle Josephson, Erik Ååard, Ordet är en makt: svenska tal från Torgny lagman till Carl Bildt och Mona Sahlin: en antologi (1998). </div>

Taggar

1 maj, 1910-tal, Föredrag, Första maj, Socialdemokraterna

URI

<https://www.svenskatal.se/tale/hjalmar-branting-tal-pa-forsta-maj-1917>